

Strategisk diversifiering av gårdens intäkter

Hur ser lantbrukare på snabbväxande träd som en ekonomisk diversifieringsstrategi i kombination med spannmålsodling?

Alexander Lind och Caspar Olsson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakultet för naturresurser och jordbruksvetenskap/Institutionen för ekonomi

Agronomprogrammet ekonomi

Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi, 1765 • ISSN 1401-4084

Uppsala 2026

Strategisk diversifiering av gårdens intäkter: Hur ser lantbrukare på snabbväxande träd som en ekonomisk diversifieringsstrategi i kombination med spannmålsodling?

Alexander Lind och Caspar Olsson

Handledare:	Karin Hakelius, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi
Examinator:	Erik Melin, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i företagsekonomi
Kurskod:	EX0902
Program/utbildning:	Agronomprogrammet ekonomi
Kursansvarig inst.:	Institutionen för ekonomi
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2026
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Serietitel:	Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi
Delnummer i serien:	1765
ISSN:	1401-4084
Nyckelord:	snabbväxande trädslag, diversifiering, ekonomiska resonemang

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Sammanfattning

Det svenska lantbruket präglas idag av ökade ekonomiska utmaningar med låga spannmålspriser och stigande insatskostnader. Detta har lett till ett ökat intresse för diversifiering som strategi för att stärka gårdens ekonomiska stabilitet. Denna studie syftar till att undersöka hur lantbrukare resonerar ekonomiskt kring odling av snabbväxande träd som poppel och hybridasp som en del av en diversifieringsstrategi.

För att uppfylla syftet har en kvalitativ undersökning gjorts där studien bygger på tre semistrukturerade intervjuer med två heltidslantbrukare och en skogsförvaltare som har lantbruksbakgrund.

Studien utgår från teorierna resiliens, beslutsteori och contingencyperspektivet som verktyg för analysen, samt för att förstå hur ekonomiska överväganden, risk och externa faktorer påverkar beslutfattandet. Fokus för denna studie innebär att kunna besvara forskningsfrågorna som lyder, *"Ekonomiska faktorer som är mest betydelsefulla?"*, *"Vilka uppfattningar om risker och osäkerheter i samband med snabbväxande trädodling har lantbrukare?"* Och *"Vilka omvärldsfaktorer och hinder finns det för att anlägga trädodling på sämre mark?"*.

Analysen visar att de centrala ekonomiska faktorerna är investeringskostnader, långsiktig lönsamhet och alternativavkastning där besluten präglas av förenklade kalkyler och erfarenheter snarare än rationella analyser. Vidare framkommer det att risk och osäkerhet kopplat till kapitalbindning, framtida avkastning och begränsad flexibilitet har en stor påverkan för beslutfattandet. Snabbväxande trädslag uppfattas både som ett sätt att stärka en lantbrukares ekonomiska resiliens och som en investering som minskar handlingsutrymmet.

Nyckelord: snabbväxande trädslag, diversifiering, ekonomiska resonemang

Abstract

Swedish agriculture is currently characterized by increasing economic challenges including low grain prices and rising input costs. This has led to a growing interest in diversification as a strategy to strengthen the economic stability of farms. The purpose of this study is to examine how farmers economically reason about cultivating fast-growing tree species such as poplar and hybrid aspen, as part of a diversification strategy.

To fulfill the purpose, a qualitative study was conducted based on three semi-structured interviews with two fulltime farmers and one forest manager with a background in agriculture. The study is based on the theories of resilience, decision theory and the contingency perspective which are used as analytical tools to understand how economic considerations, risk and external factors influence decision-making. The study aims to answer the following research questions: "Which economic factors are most significant?", "How do farmers perceive risks and uncertainties related to fast growing tree cultivation?", and "What external factors and barriers exist for establishing tree cultivation on low-yielding land?".

The findings show that key economic factors include investment costs, long-term profitability, and opportunity cost. Decision-making is primarily influenced by simplified calculations and experience rather than purely rational analysis. Furthermore, risk and uncertainty related to capital binding, future returns and reduced flexibility have significant impact on decision-making. Fast-growing tree species are perceived both as a way to strengthen farmers' economic resilience and as an investment that limits their flexibility.

Keywords: fast-growing tree, diversification, economic stability

Innehållsförteckning

1. Introduktion	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Empiriskt problem	9
1.3 Teoretiskt problem	9
1.4 Syfte och frågeställningar	10
2. Metod	11
2.1 Forskningsstrategi	11
2.2 Urval	12
2.3 Avgränsningar	12
2.4 Kvalitetskriterier	12
2.5 Intervjuer	13
2.6 Forskningsetik	14
2.7 Kritisk reflektion	14
3. Teorier	16
3.1 Litteraturgenomgång	16
3.2 Resiliens	17
3.3 Beslutsteori	17
3.3.1 Deskriptiv beslutsteori	18
3.4 Contingencyperspektivet	19
3.5 Teoretisk syntes	19
4. Presentation av empiri	21
4.1 Bakgrund	21
4.2 Företagsbeskrivning	21
4.2.1 Respondent 1	21
4.2.2 Lantbruksföretag 2	22
4.2.3 Lantbruksföretag 3	22
4.3 Ekonomiska överväganden	22
4.3.1 Respondent 1	23
4.3.2 Respondent 2	23
4.3.3 Respondent 3	23
4.4 Risk och osäkerhet	24
4.4.1 Respondent 1	24
4.4.2 Respondent 2	24
4.4.3 Respondent 3	25
4.5 Omvärldsfaktorer och hinder	25
4.5.1 Respondent 1	25
4.5.2 Respondent 2	26
4.5.3 Respondent 3	26
5. Analys och resultat	28
5.1 Ekonomiska överväganden i praktiken	28
5.2 Risk, osäkerhet och resiliens	29
5.3 Omvärldsfaktorer & hinder för trädodling	30
5.4 Sammanvägd diskussion	31
6. Slutsatser	33
6.1 Slutsats utifrån forskningsfrågorna	33
6.2 Avslutande reflektion	34
6.3 Vidare forskning	35
Referenser	36
Populärvetenskaplig sammanfattning	38

Bilaga 1	39
-----------------------	-----------

1. Introduktion

I introduktionen redogörs för bakgrunden till denna studie samt det empiriska och teoretiska problemet. I detta kapitel presenteras även studiens syfte och frågeställningar. Detta ger en inblick i studiens kontext.

1.1 Bakgrund

Det svenska lantbruket präglas idag av stora ekonomiska utmaningar. De låga spannmålspriserna och höga insatskostnaderna skapar en osäkerhet som påverkar lantbrukens långsiktiga lönsamhet. Spannmålsproduktionen har också blivit alltmer utsatt för globala marknadsförändringar vilket gör det svårare för lantbrukare att kunna förutse intäkter och planera sin verksamhet ekonomiskt (Landshypotek 2022). På grund av denna utveckling har diversifiering blivit ett viktigt tema för att stabilisera gårdars ekonomiska resultat.

Diversifiering i lantbruket innebär att man utnyttjar flera grenar av verksamheten i syfte att minska sin riskexponering och skapa ett stabilare intäktsflöde (Remvig, 2023). I en rapport från Landshypotek (2022) menar de att lantbrukare under de senare åren börjat diversifiera sig mer för att åstadkomma en högre ekonomisk resiliens mot instabila marknader som spannmålsmarknaden. I tidigare studier lyfts poppel och hybridasp fram som möjliga trädslag att odla på åkermark (Energimyndigheten, 2021). Dessa trädslag har en snabb tillväxt, relativt kort omloppstid på 20 – 30 år och förmågan att producera hög biomassa vilket gör dem lämpliga för energi och massaved (Skogforsk, 2011).

Trots potentialen med odling av snabbväxande träd på åkermark är det fortfarande ovanligt i Sverige. Enligt rapporten från Skogforsk (2011) framhävs det att det finns osäkerhet kring marknadens utveckling samt osäkerheter kring långsiktiga ekonomiska förutsättningar vid odling av hybridasp eller poppel. Samtidigt menar Energimyndigheten (2021) att poppel och hybridasp skulle kunna bidra till både energiförsörjning och ökad markanvändningsflexibilitet. Denna begränsade etablering väcker frågor om vilka ekonomiska och strategiska överväganden som påverkar lantbrukares beslut att odla snabbväxande trädslag som en diversifieringsstrategi.

Beslut om trädodling innebär en lång kapitalbindning, osäker framtida avkastning och en begränsad flexibilitet jämfört med annuella grödor (Hannerz & Bohlin, 2012). Därmed blir lantbrukares egna ekonomiska bedömningar viktiga för att förstå deras val. Med denna bakgrund är det relevant att undersöka hur snabbväxande trädslag uppfattas som en ekonomisk diversifieringsstrategi och hur de kan bidra till att stärka en gårds ekonomiska stabilitet på längre sikt.

1.2 Empiriskt problem

Ett återkommande problem i svensk spannmålsproduktion är att priserna på spannmål är låga samtidigt som kostnaderna för insatsvaror ökar (Landshypotek, 2024). Det gör att lantbrukare får det svårare att skydda sig mot risker som de själva inte kan påverka, såsom marknadspriser, globala störningar och förändring av klimatet. Detta skapar ett behov av strategier som kan stabilisera en gårds ekonomi.

En sådan strategi är diversifiering där lantbrukare kombinerar fler verksamhetsgrenar för att skapa fler intäktskällor. Genom att diversifiera kan lantbrukaren även utnyttja lågproducerande eller outnyttjad mark som en kompletterande inkomstkälla vid sidan av kärnverksamheten. Enligt Skogssällskapet (2015) är ett alternativ som fått ökad uppmärksamhet, odling av snabbväxande trädslag som poppel och hybridasp. Dessa trädslag har potential att producera biomassa under relativt korta omloppstider (Energimyndigheten, 2021).

Trots att forskningen och aktörer inom skogs- och lantbrukssektorn lyfter fram snabbväxande trädslag som ett möjligt alternativ för att stärka lantbrukets ekonomi och öka biomassaproduktionen (Energimyndigheten, 2021; Skogssällskapet, 2015), är etableringen fortfarande begränsad. Detta innebär att det finns en tydlig skillnad mellan den potential som beskrivs i litteraturen och de beslut som faktiskt fattas på gårdsnivå. Det praktiska problemet handlar därför inte om att potentialen saknas, utan om att lantbrukare trots denna potential ofta väljer andra markanvändningsalternativ.

Branschrappporter visar samtidigt att lantbrukare ofta upplever osäkerhet kring lönsamhet, etablering och framtida marknadsförutsättningar, vilket påverkar investeringsbeslut (Landshypotek, 2022). Detta tyder på att ekonomiska kalkyler inte ensamma kan förklara besluten, utan att även riskuppfattningar och individuella bedömningar spelar en viktig roll.

1.3 Teoretiskt problem

Idag har forskningen om snabbväxande trädslag främst fokuserat på tekniska och produktionsmässiga antaganden, medan lantbrukares ekonomiska överväganden ofta saknas i analyser av odling på jordbruksmark. Anander et al. (2024) visar att lantbrukares egna värderingar av snabbväxande trädslag är begränsat utforskade, vilket tyder på en kunskapslucka kring deras ekonomiska resonemang. Därmed vet vi fortfarande relativt lite om hur lantbrukare bedömer trädodling som en del av en diversifieringsstrategi, särskilt i relation till risk, investeringar och långsiktig lönsamhet.

Detta innebär att den befintliga forskningen i begränsad utsträckning fångar de beslutsprocesser som ligger till grund för lantbrukares val i praktiken. Enligt Landshypotek (2024), präglas ekonomiska beslut inom lantbruket ofta av osäkerhet, gårdsspecifika förutsättningar och individuella bedömningar. Detta gör att standardiserade kalkyler eller tekniska analyser inte ger en fullständig bild av lantbrukares beslutsfattande.

Företagsekonomisk forskning visar samtidigt att strategiska beslut sällan enbart grundas på ekonomiska kalkyler, utan även påverkas av hur beslutsfattare värderar risk, tillgängliga resurser och framtida osäkerhet (Öhlmer et al., 1998; March, 1991; Barney, 2001). Dessa företagsekonomiska perspektiv har dock i begränsad utsträckning använts för att förstå lantbrukares beslut om snabbväxande trädslag på jordbruksmark.

Det teoretiska problemet handlar därför om att den befintliga forskningen inte tillräckligt förklarar de olika ekonomiska överväganden och subjektiva bedömningar som påverkar lantbrukares beslut att inkludera trädodling i sin verksamhet. För att förstå denna typ av beslut krävs större fokus på lantbrukares egna perspektiv och hur de tolkar risker, möjligheter och långsiktiga investeringar i en föränderlig värld. Det finns därför ett behov av ökad kunskap om hur lantbrukare väger samman ekonomiska överväganden, risk, flexibilitet och gårdsspecifika förutsättningar i sina beslutsprocesser. En sådan förståelse är central för att kunna förklara varför snabbväxande trädslag, trots identifierad ekonomisk och produktionsmässig potential, fortfarande etableras i begränsad omfattning på svensk jordbruksmark.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur lantbrukare resonerar ekonomiskt kring odling av snabbväxande trädslag som poppel och hybridasp som en del av en differentieringsstrategi.

Uppsatsens forskningsfrågor är:

- *Vilka ekonomiska faktorer är mest betydelsefulla vid anläggning av snabbväxande trädslag?*
- *Vilka uppfattningar om risker och osäkerheter i samband med snabbväxande trädodling har lantbrukare?*
- *Vilka omvärldsfaktorer och hinder finns det för att anlägga trädodling på sämre mark?*

2. Metod

Detta kapitel handlar om hur studien genomförs. Här kommer forskningsstrategin att presenteras som ligger till grund för arbetet. Kapitlet förklarar även hur och vilka urval, kvalitetskriterier, intervjuer och kritisk reflektion har använts i studien. Litteraturgenomgången har genomförts genom sökningar i olika databaser som SLU Epsilon och Google Scholar. Sökningarna har kompletterats med relevanta vetenskapliga artiklar och forskningsstudier för att skapa ett tillförlitligt underlag för studien.

2.1 Forskningsstrategi

Denna rapport kommer använda en kvalitativ forskningsmetod med en induktiv ansats, där empirin samlas in genom tre intervjuer för att besvara forskningsfrågorna. Detta har analyserats med hjälp av relevanta teorier som ger ett resultat (Bryman & Bell, 2017). Då studiens fokus ligger på att undersöka enskilda lantbrukares syn och deras uppfattningar om ekonomisk differentieringsstrategi genom intervjuer kan svaren variera. Det blir därför viktigt att analysera den insamlade empirin och dra slutsatser utifrån det. Valet av en kvalitativ metod med en induktiv ansats motiveras av studiens syfte att skapa en djupare förståelse för hur lantbrukare resonerar kring ekonomiska beslut, snarare än att mäta eller generalisera resultat. Detta möjliggör att fånga komplexa och situationsberoende beslutsprocesser.

Studien kommer att ha en konstruktionistiskt ontologisk inriktning som innebär att verkligheten uppfattas som subjektiv och formas av sociala normer kontinuerligt där samma situationer kan tolkas på olika sätt av människor (Bryman & Bell, 2017). Detta val motiveras av att studien syftar till att förstå hur lantbrukare själva uppfattar och tolkar sina ekonomiska beslut, vilket innebär att verkligheten ses som subjektiv och kontextberoende.

Studien kommer att ha ett epistemologiskt tolkningsperspektiv, att kunskapen tolkas på ett samhällsvetenskapligt plan och som uppfattas subjektivt. Kunskapen betraktas att skapas genom interaktioner och erfarenheter mellan individer (Bryman & Bell, 2017). Detta perspektiv valdes eftersom studien syftar till att förstå hur lantbrukare själva tolkar och resonerar kring sina ekonomiska beslut, vilket innebär att kunskap skapas genom att analysera individers upplevelser och erfarenheter.

Studien har ett reflexivt förhållningsätt där forskaren kontinuerligt är medveten och självkritiskt granskar sin egen roll och värderingar som kan påverka forskningsprocessen. Detta förväntas att göras i kvalitativa undersökningar då tolkningen av data i hög grad påverkas av forskarens perspektiv och förståelse (Bryman & Bell, 2017).

Dessa metodologiska val innebär att studiens resultat inte syftar till att generaliseras till alla lantbrukare, utan istället till att skapa en djupare förståelse för hur ekonomiska beslut formas i specifika sammanhang.

2.2 Urval

Urvalet omfattas av lantbrukare som har valt eller funderar på att välja poppel eller hybridasp som ekonomisk diversifieringsstrategi. Detta urval kommer att möjliggöra insamling av relevant empiri med erfarenheter och uppfattningar från lantbrukaren kopplade till forskningsfrågorna. Detta urval motiveras av att lantbrukarna i studien har en praktisk insikt i de ekonomiska och strategiska överväganden som studien fokuserar på. Urvalet är begränsat till tre intervjuer, vilket syftar till att skapa en kvalitativ djupare förståelse för individuella beslutprocesser, snarare än en bredare bild av ämnet.

2.3 Avgränsningar

Studien avgränsas till svenska lantbrukare som har erfarenhet eller är intresserade av att odla snabbväxande träd. Studien fokuserar på ekonomiska och strategiska överväganden kopplade till diversifiering och lantbrukarens förutsättningar. Därmed kommer studien inte att behandla odlingsmässiga och biologiska aspekter. Denna avgränsning görs eftersom studiens fokus ligger på lantbrukares ekonomiska och strategiska beslutsfattande. Vidare baseras studien på ett begränsat antal intervjuer där ambitionen är att generera en mer fördjupad förståelse för lantbrukarnas resonemang, istället för att få en bred och ytligare bild av lantbrukarnas resonemang. Slutligen är studien även tidsmässigt avgränsad till att undersöka hur ekonomiska och långsiktiga överväganden uttrycks och tolkas av lantbrukare vid tidpunkten för intervjuerna, utan att följa upp hur besluten utvecklas över tid. Detta har gjorts för att ramen av tid för studien är begränsad.

2.4 Kvalitetskriterier

För bedömning av kvalitativa studier tar (Lincoln & Guba, 1985) upp kvalitetskriterierna trovärdighet och äkthet. Dessa kvalitetskriterier har använts för att säkerställa kvalitén för denna studie och är relevanta för studien då den bygger på intervjuer av lantbrukares subjektiva uppfattningar kring strategisk diversifiering.

Till trovärdighet finns de fyra underkategorierna tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och bekräftelse/konfirmering. Tillförlitlighet handlar om hur trovärdig ett resultat är alltså om deltagarnas intervjuer har tolkats på ett rimligt sätt (Lincoln & Guba, 1985). Detta har uppnåtts genom att lantbrukarna som har blivit intervjuade har fått tillgång till resultatet och bekräftat att resultaten speglar deras subjektiva uppfattningar och att deras perspektiv och erfarenheter har tolkats rätt.

Överförbarhet innebär om det tolkade resultatet kan användas i andra sammanhang (Lincoln & Guba, 1985). Då denna studie bygger på intervjuer från en begränsad

mängd lantbrukare med olika förutsättningar och erfarenheter så kan inte resultatet av denna rapport generaliseras direkt till alla i lantbrukssektorn. Resultat kan däremot fungera som en slags vägledning genom att ge insikter åt andra lantbrukare i liknande situationer, rörande hur de intervjuade har resonerat kring diversifiering och användning av poppel och hybridasp.

Pålitlighet syftar till hur resultaten ser ut över tid och hur stabila resultaten är, om det går att uppnå liknande resultat om studien gjordes igen (Lincoln & Guba, 1985). För att säkerställa detta har forskningsprocessen dokumenterats noggrant, vilket inkluderar planering och genomförande av intervjuer och analyser. Den detaljerade dokumentationen möjliggör för andra att följa metodens tillvägagångssätt, vilket ökar studiens pålitlighet.

Bekräftelse /konfirmering visar att forskaren är medveten om sina värderingar och att de inte har påverkat studien (Lincoln & Guba, 1985). Under tiden som forskare har vi varit medvetna om våra egna värderingar och erfarenheter, samt hur de kan påverka hur vi genomförde studien. Fokus har legat på intervjudeltagarnas egna upplevelser och pålitliga källor.

Äkthet innebär att en rättvis bild av de intervjuade personerna ges (Lincoln & Guba, 1985). I denna studie har det därför varit viktigt att framställa de intervjuade lantbrukarnas resonemang och upplevelser kring sin strategiska diversifiering på ett tydligt sätt.

2.5 Intervjuer

Studien kommer att ha semistrukturerade intervjuer som ett datainsamlingsverktyg. Denna metod innebär att forskaren har en intervjuguide se Bilaga 1, att forskaren har planerat ett specifikt ämne som ska diskuteras men att det finns en stor flexibilitet rörande hur intervjun genomförs. Frågor som inte ingår i intervjuguiden kan komma och ställas spontant om det finns en koppling till studien (Bryman & Bell, 2017).

Intervjuerna genomfördes både fysiskt och via telefon. En intervju genomfördes på plats hos respondenten, medan de två övriga genomfördes via telefon. Samtliga intervjuer spelades in med respondenternas samtycke för att möjliggöra en noggrann transkribering. Under intervjuerna följdes intervjuguiden, men följdfrågor ställdes vid behov för att fördjupa respondenternas resonemang. Intervjuerna varade mellan 30 och 40 minuter.

Denna studies intervjuguide utgår ifrån forskningsfrågorna och fokuserar på områden som ekonomiska överväganden, riskuppfattningar och erfarenheter. Intervjuguiden utformades med utgångspunkt i studiens forskningsfrågor och tidigare forskning, där centrala teman identifierades för att säkerställa att intervjuerna fångade relevanta aspekter av ekonomiska överväganden, risk och

omvärldsfaktorer. Den öppna strukturen gör det möjligt att belysa nyanserade svar och individuella perspektiv, vilket är viktigt för att förstå ur den enskilda lantbrukaren tolkar och värderar risker och möjligheter med diversifieringen av att odla snabbväxande träd. Intervjuerna genomfördes med en semistrukturerad ansats där samtliga respondenter fick besvara liknande huvudfrågor, samtidigt som utrymme gavs för följdfrågor och fördjupning. Detta möjliggjorde en balans mellan jämförbarhet och flexibilitet i datainsamlingen. Jämförbarheten var viktig eftersom studien syftar till att identifiera likheter och skillnader i hur lantbrukarna resonerar kring ekonomiska överväganden, risk och omvärldsfaktorer. Samtidigt var flexibiliteten viktig för att respondenterna skulle kunna utveckla sina individuella resonemang och lyfta gårdsspecifika faktorer som inte hade kunnat förutses vid utformningen av intervjuguiden.

Analysen genomfördes med hjälp av en tematisk analys enligt Alvinus et al, 2023. Först transkriberades intervjuerna för att skapa ett tydligt analysunderlag. Därefter kodades materialet utifrån återkommande teman kopplade till studiens forskningsfrågor, såsom ekonomiska överväganden, risk och omvärldsfaktorer. I nästa steg identifierades mönster och likheter mellan respondenternas resonemang. Slutligen kopplades dessa teman till studiens teoretiska ramverk för att möjliggöra en tolkning av empirin. Analysen styrdes av studiens syfte att identifiera hur ekonomiska överväganden, risk och externa faktorer påverkar beslutsfattandet, vilket innebär att fokus lades på att identifiera teman kopplade till dessa områden.

2.6 Forskningsetik

Empirin har insamlats med grundläggande forskningsetiska principer. Samtliga respondenter har informerats om studiens syfte, hur materialet kommer att användas samt att deras deltagande är frivilligt. Samtliga respondenter har gett sitt samtycke till att medverka och har även godkänt att deras namn och typer av verksamheter får presenteras i studien. Intervjuerna har gjorts med respekt och materialet har endast använts för denna studie. Vidare har särskild hänsyn tagits till att återge respondenternas svar på ett korrekt och rättvisande sätt.

2.7 Kritisk reflektion

I denna studie behöver vi vara medvetna om att vår egen förståelse kan påverka hur vi tolkar frågeställningen och ur vi uppfattar lantbrukares åsikter. Då studien bygger på kvalitativa intervjuer finns en risk att våra egna värderingar och erfarenheter påverkar både hur frågorna ställs samt hur respondenternas svar tolkas. För att få en högre trovärdighet har vi därför strävat efter att vara öppna för olika perspektiv och inte styra respondenternas svar.

Vidare kan valet av semistrukturerade intervjuer påverka studiens jämförbarhet. Detta eftersom denna intervjumetod innebär en viss grad av flexibilitet i datainsamlingen. Intervjuerna blir inte helt standardiserade eftersom olika följdfrågor kan ha ställts till olika respondenter, vilket kan påverka resultatens

konsistens. För att skapa en struktur genomfördes samtliga intervjuer utifrån samma intervjuguide, samtidigt som utrymme gavs för följdfrågor och fördjupning.

Slutligen bör det beaktas att respondenternas svar baseras på deras egna upplevelser och tolkningar. Detta gör att resultaten speglar diverse subjektiva perspektiv snarare än objektiva sanningar. Däremot är detta i linje med studiens tolkande ansats där målet är att förstå hur individer resonerar snarare än att dra generella slutsatser.

3. Teorier

I denna studie har det använts ett antal teoretiska perspektiv för att skapa en teoretisk grund och kunna besvara studiens frågeställningar och uppfylla dess syfte. Dessa perspektiv har valts eftersom de tillsammans möjliggör en analys av hur ekonomiska överväganden, risk och externa omständigheter påverkar lantbrukares beslut kring diversifiering i praktiken.

3.1 Litteraturgenomgång

Tidigare forskning visar att lantbrukares beslut kring diversifiering påverkas av en kombination av ekonomiska, strategiska och omgivande faktorer. Diversifiering beskrivs som en strategi där lantbrukare kombinerar fler verksamhetsgrenar för att minska riskexponering och skapa ett mer stabilt intäktsflöde (Remvig, 2023). Enligt Remvig (2023) kan diversifiering även bidra till att öka flexibiliteten i verksamheten genom att utnyttja olika resurser och anpassa produktionen efter förändrade marknadsförhållanden.

Samtidigt visar tidigare studier att lantbrukares beslut påverkas av ekonomisk osäkerhet, marknadsförändringar och gårdsspecifika förutsättningar (Landshypotek, 2022). Detta innebär att beslutsfattandet är komplicerat där flera faktorer behöver beaktas.

Vidare visar forskningen att externa faktorer såsom marknadsutveckling, politiska styrmedel och klimatförändringar har en betydande inverkan på lantbrukares strategiska val (Landshypotek, 2022). Detta skapar varierande förutsättningar för olika verksamheter vilket gör att beslut om diversifiering måste förstås i den specifika omgivningen som verksamheten verkar inom (Eriksson-Zetterquist et al, 2020). Detta visar att lantbrukares beslutsfattande är komplext och påverkas av flera samverkande faktorer, vilket motiverar behovet av teoretiska perspektiv som kan fänga både ekonomiska, subjektiva och kontextuella dimensioner.

Företagsekonomisk forskning visar även att strategiska beslut i företag påverkas av både interna resurser och externa förutsättningar (Barney, 2001). Detta innebär att lantbrukares val av diversifiering inte enbart handlar om marknadsförhållanden, utan även om hur de uppfattar och utnyttjar sina egna resurser. Vidare visar forskning att organisationer ofta väger mellan att utveckla nya strategier och att fortsätta med etablerade arbetssätt, där osäkerhet kan leda till en försiktighet i att förändra verksamheten (March, 1991). Detta kan bidra till att förklara varför nya produktionsformer, såsom snabbväxande trädodling, inte alltid implementeras trots identifierad potential.

Sammantaget visar tidigare forskning att lantbrukares beslut om diversifiering formas av ett samspel mellan ekonomiska bedömningar, individuella erfarenheter

och verksamhetens omgivning. Detta motiverar användningen av flera kompletterande teoretiska perspektiv i denna studie.

3.2 Resiliens

Resiliens kan definieras som ett systems förmåga att anpassa sig och återhämta sig från förändringar eller störningar och används för att förstå hur diversifiering kan stärka en gårds ekonomiska stabilitet (Ruiz-Martin, 2017). Begreppet betonar inte enbart återhämtning, utan även förmågan att anpassa sig till nya förutsättningar och hantera osäkerhet över tid.

Korber & McNaughton (2017) framhåller att resiliens även innefattar en mer dynamisk process, där aktörer aktivt anpassar sina strategier i respons till förändrade omständigheter. Detta innebär att resiliens inte enbart handlar om att motstå störningar utan också om att utvecklas och omorganisera verksamheten för att möta nya förutsättningar.

Resiliens är särskilt relevant i detta sammanhang eftersom lantbruksverksamheter i hög grad påverkas av externa faktorer såsom klimatvariationer, marknadspriser och globala förändringar (Landshypotek, 2022). Detta skapar ett behov av strategier som kan minska sårbarheten och stärka den ekonomiska stabiliteten över tid.

Diversifiering kan i detta sammanhang förstås som ett sätt att stärka resiliensen då flera inkomstkällor kan bidra till att sprida risker och minska beroendet av en enskild produktionsgren. Genom att inkludera alternativa verksamheter, såsom odling av snabbväxande trädslag på lägre avkastande mark, kan lantbrukare potentiellt skapa en bättre ekonomisk stabilitet.

Resiliensbegreppet används därmed i denna studie för att analysera hur diversifiering kan bidra till att stärka lantbrukares ekonomiska stabilitet, samt hur olika beslut kan förstås i relation till hantering av risk och osäkerhet. I analysen används resiliensperspektivet för att förstå hur lantbrukare hanterar ekonomisk osäkerhet och hur diversifiering genom trädodling kan uppfattas som ett sätt att skapa långsiktig ekonomisk stabilitet. Perspektivet används även för att tolka hur respondenterna resonerar kring risk, flexibilitet och verksamhetens förmåga att hantera framtida lösningar.

3.3 Beslutsteori

Beslutsteorin användas i denna studie för att undersöka hur olika lantbruksföretag fattar beslut kring strategisk diversifiering av gårdens intäkter. Det teoretiska ramverket lägger en grund för hur beslutsprocessen går till när lantbrukaren överväger att kombinera traditionell spannmålsodling med odling av poppel och/eller hybrid asp. I studien kommer beslutsteorin rikta in sig på den deskriptiva

beslutteorin för att kunna belysa hur beslut faktiskt fattas (Nationalencyklopedin, u.å.a).

Forskningen om lantbrukares beslutsprocesser visar att ekonomiska beslut sällan fattas som en enskild rationell handling, utan snarare som en fortlöpande process där information samlas in, alternativ jämförs och tidigare erfarenheter vägs in innan ett beslut fattas. Öhlmér et al. (1998) beskriver beslutsprocessen som en serie där lantbrukaren identifierar ett problem eller en möjlighet, analyserar olika handlingsalternativ, genomför beslutet och därefter utvärderar utfallet. Detta perspektiv är relevant för denna studie eftersom beslut om att investera i snabbväxande trädslag inte enbart bygger på ekonomiska kalkyler, utan även på erfarenheter, praktiska överväganden och gårdens specifika förutsättningar.

3.3.1 Deskriptiv beslutsteori

Deskriptiv beslutsteori förklarar hur beslut fattas i praktiken snarare än hur beslutet bör fattas. Denna ansats används för att förstå lantbrukares subjektiva aspekter som kan innebära erfarenheter och personliga preferenser (Kaufmann & Kaufmann, 2016). Economic man är en modell som utgår från att människan tar fullt rationella beslut med strävan att maximera sin egen nytta, denna används i den normativa teorin. Den deskriptiva används för att förklara hur lantbrukares beslut påverkas av andra faktorer som erfarenhet och risk snarare än enbart vinstmaximering där människan inte är fullt rationell (Nationalencyklopedin, u.å.b).

Den deskriptiva beslutteorin används i denna studie för att förstå hur olika lantbrukare resonerar kring beslut av strategisk diversifiering. Det innebär att analysera olika faktorer som påverkar lantbrukarens beslut i praktiken som risker, kunskap och erfarenheter samt lantbrukarens specifika förutsättningar. Teorin utgår även från att människan inte är en fullt rationell economic man, då beslut i praktiken ofta påverkas av kunskap, erfarenheter och risker.

Öhlmér et al. (1998) framhåller att lantbrukares beslutsfattande kännetecknas av att information kontinuerligt omvärderas under beslutsprocessen. Tidigare erfarenheter, praktisk kunskap och bedömningar av olika handlingsalternativ blir därför centrala delar av beslutsunderlaget. Beslutsprocessen handlar därmed inte enbart om att välja det ekonomiskt mest lönsamma alternativet, utan även om att fatta beslut som upplevs vara tillräckligt säkra och genomförbara utifrån den egna verksamhetens förutsättningar.

I denna studie används den deskriptiva beslutsteorin för att analysera hur lantbrukare i praktiken resonerar kring ekonomiska beslut. Perspektivet används för att tolka hur erfarenheter, riskuppfattningar, tidigare kunskap och individuella bedömningar påverkar beslutsprocessen kring investeringar i snabbväxande trädslag.

3.4 Contingencyperspektivet

Contingencyperspektivet menar att det inte finns en universell strategi eller ett optimalt sätt att organisera en verksamhet, utan att beslut och agerande istället formas av de specifika omständigheter som en organisation verkar inom (Eriksson-Zetterquist et al, 2020). Perspektivet betonar att organisationers struktur och strategiska val ska anpassas till den kontext de befinner sig i.

Drazin och Van de Ven (1985) utvecklar detta synsätt genom att betona att det inte finns någon strategi som är optimal i alla situationer. I stället avgörs verksamhetens effektivitet av hur väl strategier och beslut är anpassade till den specifika kontext som organisationen verkar inom. Detta innebär att samma strategi kan vara framgångsrik i en verksamhet men mindre lämplig i en annan beroende på skillnader i omvärld, resurser och förutsättningar.

Vidare innebär detta att organisationers effektivitet ofta beror på hur väl deras strategier är anpassade till externa faktorer, såsom marknadsförhållanden och förändringar i omgivningen. Vad som utgör ett lämpligt beslut varierar därmed beroende på situation och förutsättningar, snarare än att det finns en generell lösning som är optimal i alla sammanhang (Eriksson-Zetterquist et al, 2020).

I lantbrukssammanhang blir detta tydligt då verksamheten påverkas av osäkra och föränderliga faktorer såsom klimatvariationer, prisfluktuationer och politiska styrmedel (Landshypotek, 2022). Dessa faktorer skapar olika möjligheter för lantbrukare, vilket innebär att beslut om exempelvis investeringar eller diversifiering måste fattas utifrån verksamhetens omgivning.

Ur ett contingencyperspektiv kan valet att inkludera trädodling som en del av lantbruksverksamheten därför ses som beroende av hur lantbrukare uppfattar och tolkar sin omgivning. Faktorer som marknadsutveckling, risknivå och gårdens specifika förutsättningar kan påverka om trädodling uppfattas som ett lämpligt alternativ.

Contingencyperspektivet används därmed i denna studie för att analysera hur externa omständigheter, såsom marknad, klimat och politiska styrmedel, påverkar lantbrukares beslut kring att inkludera snabbväxande trädslag i sin verksamhet. Perspektivet används för att tolka varför olika lantbrukare gör olika strategiska val trots liknande ekonomiska förutsättningar, genom att sätta besluten i relation till den kontext som respektive verksamhet verkar inom (Drazin & Van de Ven, 1985)

3.5 Teoretisk syntes

De tre teoretiska perspektiven kompletterar varandra genom att belysa olika dimensioner av lantbrukares beslutsfattande kring diversifiering. Resiliensperspektivet används för att analysera hur odling av snabbväxande träd kan bidra till att stärka verksamhetens långsiktiga ekonomiska stabilitet och

förmåga att hantera osäkerhet. Den deskriptiva beslutsteorin används för att förstå hur lantbrukare faktiskt fattar beslut i praktiken, där erfarenheter, riskuppfattningar och individuella bedömningar påverkar beslutsprocessen. Contingencyperspektivet kompletterar detta genom att analysera hur externa faktorer, såsom marknadsutveckling, politiska styrmedel och gårdens specifika förutsättningar, formar vilka strategier som uppfattas som möjliga och lämpliga.

Genom att kombinera dessa perspektiv blir det möjligt att analysera både varför lantbrukare fattar olika beslut och hur dessa beslut formas av samspelet mellan de ekonomiska överväganden, individuella bedömningar och den omgivande kontexten. Det teoretiska ramverket fungerar därmed som ett analytiskt verktyg för att tolka den insamlade empirin och besvara studiens forskningsfrågor.

4. Presentation av empiri

I detta kapitel kommer lantbruksföretagen som är med i studien att beskrivas kortfattat. Det empiriska materialet som samlats in genom intervjuerna med olika lantbrukare kommer att presenteras. Samt att deras uppfattning av att diversifiera sig genom att odla snabbväxande träd för att kunna stabilisera gårdens ekonomiska resultat presenteras. Syftet är att ge en tydlig bild av hur lantbrukare resonerar ekonomiskt kring möjligheter, risker och osäkerheter förknippade med odling av poppel och hybridasp.

4.1 Bakgrund

Samtliga lantbrukare som har intervjuats har gemensamt att de på något sätt vill, eller redan har strategiskt diversifierat sig genom att odla snabbväxande träd på en del av sin befintliga mark. Företagen skiljer sig åt i storlek, erfarenhet och dess geografiska placering, vilket har möjliggjort att studera hur olika faktorer påverkar beslutet att diversifiera. Detta visar hur odling av snabbväxande träd kan sprida riskerna mellan fler intäktskällor med en mer förutsägbar ekonomisk situation på gårdar med olika förutsättningar.

4.2 Företagsbeskrivning

Detta avsnitt ger korta presentationer av de intervjuade lantbruksföretagen. Syftet är att ge förståelse för de förutsättningarna som påverkar beslutfattande.

4.2.1 Respondent 1

Respondent, 1 Jonas Andersson skogsförvaltare och rådgivare i Mellansverige.

Jonas Andersson driver ett företag som fokuserar på skogsförvaltning och rådgivning till markägare i frågor som rör skogsskötsel, markanvändning och långsiktiga investeringar. En viktig del i hans arbete är den kontinuitet han har i kontakten med fastighetsägare över en längre tid. Detta gör att han kan följa hur åtgärder som röjning och gallring faktiskt har påverkat en fastighets utveckling.

Utöver sin yrkesroll har Jonas en egen koppling till lantbruk genom familjens gård. Tidigare bedrevs det mjölkproduktion men idag består verksamheten i stället av köttjursproduktion med cirka 400 djur, ca 400 hektar växtodling och cirka 200 hektar skog. Han beskriver sig själv som fortfarande aktiv på gården även om hans huvudsakliga arbete ligger idag inom rådgivning och förvaltning. Denna dubbla erfarenhet gör att han har insyn i både markägares och lantbrukares perspektiv.

4.2.2 Lantbruksföretag 2

Respondent 2, Ted Insulander driver lantbruket Wappa Hjulsta i Enköping.

Gården Wappa Hjulsta är ett större lantbruksföretag beläget nära Mälaren i Enköpings kommun, som idag drivs av lantmästaren Ted Insulander. Gårdens huvudsakliga inriktning är spannmålsproduktion på 920 hektar, där odling av grödor som vete, malkorn, ärtor, vår- och höstraps bedrivs. Verksamheten kännetecknas av en relativt hög grad av mekanisering och en modern maskinpark vilket möjliggör en effektiv drift i stor skala.

Utöver växtodlingen innefattar verksamheten även andra kompletterande grenar såsom skogsbruk och fastighetsförvaltning. Gården har ca 260 hektar skogsmark där skogliga åtgärder hanteras av externa aktörer. Därtill har de ett bestånd av cirka 30 hyresfastigheter.

Företaget har investerat i en flispanna som används för uppvärmning av spannmålstork och fastigheter. För att minska beroendet av extern biomassa och effektivisera resursanvändningen har Ted även påbörjat etablering av snabbväxande trädslag på sämre avkastande mark. För cirka tre år sedan anlades det omkring 2,8 hektar poppelodling med en långsiktig målsättning att succesivt utöka odlingen till cirka 15 hektar inom en 15-årsperiod. Syftet med satsningen är att i större utsträckning kunna försörja den egna flispannan med råvara.

4.2.3 Lantbruksföretag 3

Respondent 3, Erik Andersson, lantbrukare i Hörby i Skåne.

Erik Andersson driver ett lantbruksföretag i Hörby tillsammans med sin familj. Verksamheten består huvudsakligen av växtodling på 300 hektar samt uppfödning av unghöns, vilken etablerades 2022.

Poppelodlingen bedrivs separat i privat regi tillsammans med Eriks fru och är på en mindre fastighet belägen en liten bit norr om Hörby. Den fastigheten består av cirka 10 hektar betesmark och cirka 10 hektar åker och skogsmark. Marken kännetecknas av låg produktionsförmåga och det är begränsade möjligheter till traditionell jordbruksproduktion. Totalt har Erik etablerat ett bestånd på ca 10 hektar poppel på denna fastighet. Odlingen ses som ett sätt att utnyttja mark som annars genererar låg eller ingen ekonomisk avkastning.

4.3 Ekonomiska överväganden

Avsnittet belyser hur respondenterna resonerar kring investeringar och lönsamhet med fokus på hur ekonomiska faktorer påverkar beslutfattandet. Stort fokus riktas mot hur olika ekonomiska överväganden såsom kostnader, intäkter och alternativ användning av mark, vägs mot varandra.

4.3.1 Respondent 1

Jonas beskriver att ekonomiska överväganden är viktiga i markägarens beslut, men att det sällan är den enda avgörande faktorn. Han menar att många av hans kunder har ekonomiska möjligheter att satsa på exempelvis poppel eller hybridasp på sämre jordbruksmark, men att de ändå ofta avstår. En aspekt för detta är jämförelsen med alternativa intäkter som arrende av åkermark som kan uppfattas som mer säkra då det är ett mer etablerat användningsområde.

Vidare betonar Jonas att flera markägare ser etableringen av snabbväxande trädslag som en investering där intäkterna ligger långt fram i tiden trots att omloppstiden i praktiken kan vara relativt kort. Han poängterar att detta kan skapa en sorts tröskel där markägare väger den osäkra framtida avkastningen mot säkrare och mer välkända alternativ. Samtidigt understryker han att den ekonomiska potentialen i poppel- och hybridasp i vissa fall underskattas, särskilt om markägaren kan kombinera trädodling med årliga gårdsstöd.

Jonas belyser återigen också att ekonomiska beslut i praktiken ofta påverkas av vana och trygghet. Enligt honom väljer många markägare det de känner till, även om det finns andra alternativ som skulle kunna ge en bättre potentiell avkastning på sikt. På detta sätt blir ekonomin en del av beslutsfattandet men inte alltid den faktorn som väger tyngst.

4.3.2 Respondent 2

Ted beskriver att hans ekonomiska beslut i verksamheten baseras i stor utsträckning på investeringskalkyler med en grundprincip att investeringar ska bära sina egna kostnader. Detta innebär att investeringarna ska förväntas täcka både ränta och amortering för att betraktas som lönsamma.

Vidare beskriver Ted att beslutsprocessen ofta innefattar insamling av underlag som offerter samt ett flertal dialoger med rådgivare och bank. Ted betonar vikten av realistiska kalkyler och att inkludera säkerhetsmarginaler i beslutsunderlaget.

När det gäller odling av poppel lägger Ted vikt på att den ekonomiska nyttan i detta fall främst ligger i att kunna producera egen energived till gårdens flispannor, snarare än att generera intäkter via en marknad.

4.3.3 Respondent 3

Erik beskriver att ekonomiska beslut i sin verksamhet generellt baseras på enkla kalkyler där intäkter och kostnader vägs mot varandra. Beslutsprocessen i deras verksamhet baseras i stor utsträckning på samråd med familjen där Eriks fader har en stor roll i de ekonomiska resonemangen.

Det framgår att fokus ligger på att göra realistiska bedömningar och att undvika för optimistiska kalkyler. Erik betonar att det viktigaste är att en investering ska generera ekonomisk avkastning.

Vid anläggning av poppelodlingen framkom det att beslutet i detta fall inte var baserat på någon detaljerad ekonomisk kalkyl. Istället motiverades investeringen av att marken gav för låg avkastning på spannmål för att det skulle vara lönsamt. Erik sade att poppelodling valdes eftersom den innebar en möjlighet till viss avkastning i jämförelse med alternativet som var ingen avkastning alls. Dessutom framgår det att ekonomiska stöd såsom gårdsstöd har haft en stor betydelse för beslutet. Erik framhävde att poppelodling klassas som energiskog och ger möjligheten till gårdsstöd om den avverkas inom 20 år.

4.4 Risk och osäkerhet

I detta avsnitt behandlas upplevda risker och osäkerheter med etablering och odling av snabbväxande trädslag. Fokus ligger på hur respondenterna uppfattar och hanterar olika risker såsom, ekonomiska, biologiska och marknadsrelaterade osäkerheter.

4.4.1 Respondent 1

Jonas beskriver att osäkerheten är den centrala faktorn till att ta ett beslut om att odla snabbväxande träd. Han menade att många markägare har svårt att ta ett beslut då de upplever en osäkerhet kring framtida priser, marknadsutveckling och villkor. Speciellt poppel och hybridasp uppfattar han som osäkra alternativ när han jämför med de traditionella trädslagen tall och gran.

En annan viktig aspekt som lyftes under intervjun var att vid odling av snabbväxande träd får som konsekvens att jorden binds under en längre tid, till skillnad mot spannmålsproduktion. Detta menar Jonas försvårar möjligheten till att ändra sin inriktning om förutsättningarna i omvärlden förändras. På så sätt är den minskande flexibiliteten en stor risk för markägaren.

Jonas pekar på att etableringsfasen är en osäker del av processen för snabbväxande träd. Det är många parametrar vid etableringen som kan påverka hur beståndet av träden kommer att se ut, vilket kan uppfattas som en osäkerhet redan från början. Han menar att snabbväxande trädodling därför ofta väljs bort av markägarna, eftersom det är en för stor risk och osäkerhet där istället välbeprövade och välkända alternativ väljs.

4.4.2 Respondent 2

De risker och osäkerheter för etablering av snabbväxande trädslag så identifierade Ted att de främst var kopplade till markförhållanden samt externa faktorer, såsom

väder och stormskador. Han var också lite orolig kring vad trädens rötter kunde ha för påverkan på dräneringen som finns på åkrarna.

Vidare framkommer det att osäkerheter kring marknadspriser och efterfrågan har en mindre betydelse på Wappa Hjulsta eftersom veden ändå kommer att användas internt. I stället lyfts kostnader för skörd och hantering som en större osäkerhetsfaktor.

Ted beskriver även att trädodling ofta är en väldigt långsiktig investering, vilket innebär att beslut präglas av osäkerhet kring framtida förutsättningar, samt långa kapitalbindningstider.

4.4.3 Respondent 3

Erik beskriver trädodling som en långsiktig investering, vilket medför en grad av osäkerhet. En central osäkerhetsfaktor som lyfts under intervjun med Erik är variation gällande etablering och tillväxt mellan olika planteringsår, där han beskriver tydliga skillnader i utvecklingen beroende på etableringsförhållanden.

Samtidigt framkommer det att risken i Eriks fall upplevs som relativt begränsad då det inte finns några alternativa produktionsgrenar på marken där han har beslutat att odla poppel. Marken där Erik har odlat beskrivs som "tassemark" och innan odlades spannmål men som avkastade för dåligt för att fortsätta med den odlingen.

4.5 Omvärldsfaktorer och hinder

I denna del kommer det beskrivas hur olika externa faktorer påverkar besluten kring trädodling hos de olika respondenterna. Särskilt fokus ligger på hur marknadsutveckling, politiska styrmedel och andra omvärldsfaktorer styr lantbrukarnas bedömningar och prioriteringar i relation till olika markanvändningsalternativ.

4.5.1 Respondent 1

Erik menar att externa omständigheter har en stor betydelse för hur olika markägare resonerar kring snabbväxande trädodling. Politiska styrmedel och ekonomiska stöd påverkar i hög grad besluten speciellt när olika markanvändning ger olika nivå av årlig ersättning. Under intervjun beskrivs att betesmark i vissa fall uppfattas som ett mer attraktivt tillvägagångssätt i jämförelse med snabbväxande trädodling. Detta eftersom stöden för betesmark är tydliga och förutsägbara.

Under intervjun lyfter Jonas även att marknadstrender spelar roll, t ex detta att de idag finns en tydlig politisk och samhällelig rörelse mot en ökad självförsörjningsgrad i Sverige. Detta, menar han, kan påverka markägarna att istället för snabbväxande trädodling prioritera jordbruks- eller betesmark.

Vidare i intervjun med Erik beskrivs andra externa faktorer och omvärldsfaktorer där möjligheten till solcellsparkar eller att bevara marken till etiska och/eller jaktrelaterade skäl. Detta gör att markägaren inte bara väger in snabbväxande trädodling mot traditionell jordbruksproduktion utan det kan väga in andra användningsområden av marken. Sammanfattningsvis framgår det i intervjun att beslutet med att odla snabbväxande träd är komplext, men formas av en kombination av marknadsläget, stöden och andra omvärldsfaktorer.

4.5.2 Respondent 2

I intervjun med Ted beskrev han att de externa faktorerna som har påverkat hans beslut kring diversifiering är de fluktuerande energipriserna och marknadsutvecklingen. Han framhåller även att behovet av biomassa förväntas att öka i framtiden i takt med att gårdar och andra företag som är i stort behov av uppvärmning strävar efter att minska sin användning av olja för uppvärmning. Det nuvarande läget på energimarknaden är osäkert med kopplingar till konflikten i Iran som har bidragit till fluktuerande oljepriser. Detta menar Ted stärker ytterligare incitamenten för denna typ av diversifiering och poppel blir ett strategisk val för honom då det möjliggör produktion av bränsle till sin flispanna som värmer upp gården.

Beslutet i Teds fall om att odla poppel för internt bruk säkrar tillgången på biomassa, dvs råvara till sin egen värmeproduktion. Han menade att det minskar beroendet av externa insatsvaror och prisvägningar på energimarknaden.

Vidare lyfter Ted att politiska styrmedel och stöd är viktiga faktorer till investeringar kopplade till diversifiering såsom odling av snabbväxande träd som poppel.

4.5.3 Respondent 3

Under intervjun med Erik framkommer det att externa faktorer som utvecklingen på energimarknaden kan påverka de nuvarande och framtida förutsättningarna för odling av snabbväxande träd. Erik menar att efterfrågan av biomassa förväntas öka till följd av investeringar i nya värmeverk och ökad användning av förnyelsebara energikällor.

I intervjun med Erik framgår det att den egna verksamheten inte är beroende av marknaden för energi (biomassa) då deras energiförsörjning idag baseras på egenproducerad halm istället. Denna situation gör att marknadspriset för biomassa har en mer indirekt betydelse för beslutet om att odla poppel.

Erik identifierar etableringsfasen som ett stort hinder vid trädodling. Det framkommer från Eriks erfarenhet att det är avgörande att skapa goda förutsättningar i början, bland annat genom markberedning och minskad konkurrens från annan vegetation. Erfarenheten visar att bristande etablering kunde

leda till sämre tillväxt, vilket Erik kunde illustrera via skillnader mellan olika planteringsår.

Vidare beskrivs det att ekonomiska styrmedel och stöd utgör en avgörande faktor vid beslut av markanvändning. Erik beskriver att han gärna etablerar poppel på den sämre avkastande åkermarken men att han inte hade någon vilja att etablera poppel på betesmarken som finns i samma område. Detta för att han har både ekonomiska och sentimentala incitament att ha kvar det som betesmark. De ekonomiska incitamenten är för att man får fler bidrag för naturbeten än poppel, samt att han inte har svårigheter att hitta bönder som vill arrendera den marken. Sentimentala incitamenten grundade sig i att en tycker det är synd att mycket naturbeten i detta område har vuxit igen och inte finns kvar.

5. Analys och resultat

I detta kapitel kommer den insamlade empirin genom de semistrukturerade intervjuerna analyseras med utgångspunkt från teorierna som är valda till studien. Utifrån detta ska forskningsfrågorna kunna besvaras.

5.1 Ekonomiska överväganden i praktiken

Resultatet visar att ekonomiska överväganden utgör en central del av lantbrukarnas beslutsfattande, men att besluten sällan grundas enbart på detaljerade ekonomiska kalkyler. Istället vägs ekonomiska bedömningar samman med tidigare erfarenheter, upplevd risk och gårdens specifika förutsättningar. Detta visar att ekonomiska beslut i praktiken är mer komplexa än vad ett strikt rationellt beslutsfattande förutsätter.

Ted beskriver ett beslutsfattande där investeringskalkyler, offerter och dialog med bank och rådgivare utgör viktiga delar av beslutsunderlaget. Samtidigt betonar han vikten av realistiska antaganden och säkerhetsmarginaler. Detta ligger i linje med Öhlmer et al. (1998), som beskriver lantbrukares beslutsfattande som en process där information succesivt samlas in, värderas och omprövas innan ett beslut fattas. Resultatet visar därmed att ekonomiska kalkyler fungerar som ett stöd i beslutsprocessen snarare än som den enda grunden för beslut.

Resultatet indikerar även att beslutsfattandet i stor utsträckning präglas av en strävan att minimera risken för ekonomiska förluster snarare än att maximera den potentiella vinsten. Respondenterna beskriver hur försiktiga kalkyler, säkerhetsmarginaler och etablerade produktionsformer prioriteras framför alternativ med högre osäkerhet. Detta ligger i linje med Öhlmer et al. (1998), som visar att lantbrukares beslut ofta präglas av riskhantering och successiva bedömningar snarare än en strävan efter maximal ekonomisk avkastning.

Även Erik beskriver att ekonomiska bedömningar är viktiga, men att beslutet att plantera poppel inte grundades på någon detaljerad investeringskalkyl. Istället utgick beslutet från att marken hade låg produktionsförmåga och därför saknade lönsamma alternativ. Beslutet byggde därmed på en praktisk bedömning av markens användning snarare än på en optimering av ekonomiska nyckeltal. Detta överensstämmer med den deskriptiva beslutsteorin, där beslut formas av individens erfarenheter, kunskap och subjektiva bedömningar snarare än fullständig rationalitet (Kaufmann & Kaufmann, 2016).

Jonas beskriver på liknande sätt att många markägare väljer bort snabbväxande träd trots att de ekonomiska förutsättningarna i vissa fall är goda. Enligt honom upplevs mer etablerade alternativ, såsom arrende eller traditionell spannmålsproduktion, som tryggare. Resultatet visar därmed att upplevd trygghet och tidigare erfarenheter ofta väger tyngre än den potentiellt högsta ekonomiska avkastninge. Detta stödjer

den deskriptiva beslutsteorins antagande att människor inte fattar beslut som fullt rationella *economic man*, utan att beslut påverkas av hur individer uppfattar och värderar olika alternativ i praktiken (Nationalencyklopedin, u.å.b; Kaufmann & Kaufmann, 2016).

Sammantaget visar resultaten att lanbrukares ekonomiska beslut inte kan förstås enbart genom traditionella investeringskalkyler. Beslutsprocessen präglas istället av ett samspel mellan ekonomiska analyser, erfarenhetsbaserad kunskap, riskbedömningar och gårdens specifika förutsättningar. Den deskriptiva beslutsteorin tillsammans med Öhlmer et al.s (1998) modell för lanbrukares beslutsprocesser ger därför ett mer träffsäkert analytiskt ramverk för att förstå respondenternas ekonomiska resonemang än ett strikt rationellt beslutsperspektiv.

5.2 Risk, osäkerhet och resiliens

Ett tydligt resultat för studien är att osäkerhet och risk har en viktig betydelse för hur lanbrukare tar sina beslut kring snabbväxande trädodling. Studiens samtliga respondenter har lyft en osäkerhet kring framtida priser, etablering och den långsiktiga avkastningen som viktigt spelande faktorer.

Jonas menade att osäkerheten kring markand och framtida villkor gjorde att många markägare avstår från snabbväxande trädodling. Han menar att skogsbruket och skogsägare är generellt konservativa i sitt sätt att förvalta marken och är därför försiktiga med att gå ifrån det traditionella skogsbruket. Ted menar att osäkerhet kopplas till markförhållanden och praktiska aspekter medan Erik beskriver en tydlig variation i etablering och tillväxten som en risk. Resultatet visar därmed att risk uppfattas på olika sätt beroende på verksamhetens förutsättningar, men att osäkerheten i samtliga fall påverkar beslutsfattandet.

Utifrån resiliensperspektivet kan detta förstås som att lanbrukarna strävar efter långsiktig stabilitet och att minska verksamhetens sårbarhet inför framtida förändringar (Ruiz-Martin et al., 2017). Diversifiering genom odling av snabbväxande trädslag skulle därmed, ur ett teoretiskt perspektiv, kunna stärka verksamhetens resiliens genom att skapa ytterligare en inkomstkälla och minska beroendet av traditionell spannmålsproduktion.

Samtidigt visar resultaten i studien att snabbväxande träd uppfattas som en risk bland respondenterna, då den innefattar en längre kapitalbindning och mindre flexibilitet. Jonas lyfter att när marken binds under en längre tid, försvåras möjligheten att anpassa sin verksamhet om förutsättningarna skulle förändras. Resultatet visar att respondenterna inte enbart kopplar resiliens till diversifiering, utan även till möjligheten att kunna anpassa verksamheten när omvärldens förutsättningar förändras. Den långa kapitalbindningen och den minskade flexibiliteten innebär därför att snabbväxande trädslag i praktiken kan uppfattas minska verksamhetens handlingsutrymme.

Detta ligger nära Korber och McNaughtons (2017) syn på resiliens, där förmågan att kontinuerligt anpassa verksamheten till förändrade omständigheter är central. Resultatet visar att respondenterna värderar denna flexibilitet högt, vilket innebär att möjligheten att ändra markanvändning uppfattas som en viktig del av verksamhetens långsiktiga motståndskraft.

Studien visar därmed en intressant skillnad mellan teori och praktik. Medan diversifiering i teorin ofta beskrivs som ett sätt att stärka resiliensen genom riskspridning, uppfattas snabbväxande trädslag av respondenterna samtidigt som ett risktagande eftersom investeringen binder kapital och minskar flexibiliteten under en lång tidsperiod. Resultatet indikerar därför att lantbrukarnas uppfattning om resiliens inte enbart handlar om att sprida risk mellan flera verksamheter, utan även om att bevara möjligheten att snabbt kunna anpassa verksamheten när ekonomiska eller marknadsmässiga förutsättningar förändras.

5.3 Omvärldsfaktorer & hinder för trädodling

Studien visar att etablering av snabbväxande trädslag begränsas av flera samverkande hinder som kan kopplas till studiens empiriska problem. Resultatet visar att ekonomiska, praktiska och omvärldsrelaterade faktorer tillsammans påverkar hur lantbrukare värderar trädodling som ett alternativ till annan markanvändning.

Ett återkommande hinder är etableringskostnader, exempelvis kostnader för plantor och skydd för vilt. Samtidigt framkommer det att det inte alltid är dessa kostnader som är avgörande utan att de bidrar till en befintlig osäkerhet. Jonas menar att många markägare har ekonomiska möjligheter men ändå avstår vilket tyder på att hindren inte enbart är ekonomiska. Resultatet visar därmed att ekonomiska kostnader i sig inte utgör det största hindret, utan att de förstärker den osäkerhet som redan finns kring investeringen långsiktiga utfall.

Vidare lyfts den långa kapitalbindningen och osäker avkastning som centrala hinder vid etablering av snabbväxande trädslag. Jonas och Erik beskriver att trädodling innebär att marken binds upp under lång tid vilket gör det svårare att ändra inriktning. Den långa investeringshorisonten innebär att lantbrukarna upplever en begränsad möjlighet att anpassa verksamheten om framtida marknadsförutsättningar förändras.

Ett annat viktigt hinder är jämförelsen med alternativa markanvändningar. Samtliga respondenter beskriver att alternativ som arrende, spannmål eller betesmark ofta upplevs som mer attraktiva eftersom de ger stabila och förutsägbara intäkter. Resultatet visar att lantbrukarna kontinuerligt jämför trädodling med andra möjliga användningsområden för marken, där valet inte enbart grundas på ekonomisk avkastning utan även på trygghet, flexibilitet och tidigare erfarenheter.

Utifrån studiens teoretiska problem kan detta förstås som att lantbrukares beslut inte enbart styrs av ekonomisk rationalitet utan även av subjektiva bedömningar, erfarenhet och trygghet. Detta kan kopplas till att människan inte är en fullt rationell economic man, då beslut som fattas i praktiken påverkas av flera faktorer. Därmed stärks användningen av deskriptiv beslutsteori som förklaringsmodell.

Utifrån contingencyperspektivet kan resultaten förstås som att det inte finns en strategi som är optimal för samtliga lantbrukare. I stället visar studien att beslut om snabbväxande trädslag formas av samspelet emellan verksamhetens interna förutsättningar och den omgivning som lantbrukaren verkar inom (Eriksson-Zetterquist et al., 2020). Ted ser exempelvis poppel som en strategisk lösning eftersom odlingen kan försörja gårdens egen flispanna med biomassa. För Erik är markens låga produktionsförmåga den avgörande faktorn, medan Jonas beskriver hur många markägare påverkas av politiska styrmedel, alternativa markanvändningar och osäkerhet kring framtida marknadsutveckling. Resultatet visar därmed att samma produktionsform kan uppfattas på olika sätt beroende på verksamhetens specifika förutsättningar.

Resultaten kan förstås utifrån contingencyperspektivet som syftar till att besluten formas av den specifika kontexten som verksamheten befinner sig i där resultaten visar att olika stöd påverkar vilken markanvändning som är mest ekonomiskt attraktivt. Även marknadsutvecklingen påverkar lantbrukarens framtidsförväntningar där olika politiska signaler exempelvis ökad fokus på självförsörjningsgrad, kan påverka prioriteringar. Vidare framkommer från lantbrukarna att alternativa användningsområden, såsom betesmark eller solcellsparkar, kan påverka beslutet, vilket visar att den snabbväxande trädodlingen konkurrerar med andra strategiska val. Detta överensstämmer med Drazin och Van de Ven (1985), som menar att organisatoriska beslut blir mest ändamålsenliga när de är anpassade till den specifika kontext där verksamheten verkar. Resultatet visar därför att beslut om snabbväxande trädslag inte kan förstås utifrån generella ekonomiska modeller, utan måste analyseras utifrån varje gårds unika resurser, mål och omvärldsförutsättningar. Resultatet kan även förstås utifrån Barney (2001), som menar att organisationers strategiska val påverkas av hur de använder och värderar sina egna resurser. Respondenternas resonemang visar att gårdarnas olika markförutsättningar, produktionsinriktningar och befintliga resurser leder till att snabbväxande trädslag uppfattas som olika attraktiva strategier. Besluten behöver därmed förstås i relation till varje lantbruks specifika förutsättningar, resurser och omvärld, snarare än som ett resultat av en enskild ekonomisk faktor

5.4 Sammanvägd diskussion

Sammanfattningsvis visar studien att lantbrukares beslut om att etablera snabbväxande trädslag formas genom ett samspel emellan ekonomiska överväganden, upplevd risk och verksamhetens omvärld. Resultatet visar att besluten inte kan förstås utifrån en enskild faktor, utan att flera olika aspekter vägs samman i beslutsprocessen.

Den deskriptiva beslutsteorin bidrar till att förklara hur lantbrukare fattar beslut i praktiken. Resultatet visar att respondenterna använder ekonomiska kalkyler som ett stöd i beslutsprocessen, men att besluten samtidigt påverkas av erfarenhet, tidigare kunskap och individuella bedömningar. Lantbrukarna strävar dessutom efter att begränsa risken för ekonomiska förluster snarare än att maximera den potentiella vinsten, vilket överensstämmer med Öhlmer et al. (1998), som beskriver hur lantbrukares beslutsprocesser kännetecknas av succesiva bedömningar, informationsinsamling och riskhantering.

Resiliensperspektivet visar samtidigt en intressant motsättning mellan teori och praktik. Teoretiskt beskrivs diversifiering ofta som ett sätt att stärka verksamhetens motståndskraft genom att sprida risker mellan flera inkomstkällor. Resultatet visar däremot att respondenterna även kopplar resiliens till möjligheten att behålla flexibilitet och kunna anpassa verksamheten när omvärldens förutsättningar förändras. Den långa kapitalbindningen gör därför att snabbväxande trädslag i vissa fall uppfattas minska verksamhetens handlingsutrymme, trots att diversifiering teoretiskt kan stärka den ekonomiska stabiliteten.

Contingencyperspektivet bidrar till att förklara varför samma omvärldsfaktorer leder till olika beslut hos olika lantbrukare. Resultatet visar att markförutsättningar, produktionsinriktning, politiska styrmedel och alternativa användningsområden för marken gör att snabbväxande trädslag uppfattas olika beroende på gårdens specifika förutsättningar. Detta ligger även i linje med Drazin och Van de Ven (1985) samt Barney (2001), som framhåller att strategiska beslut formas av samspelet mellan verksamhetens resurser och den kontext där den verkar.

Slutligen visar studien att den begränsade etableringen av snabbväxande trädslag inte enbart kan förklaras av ekonomisk lönsamhet. Resultatet tyder i stället på att lantbrukarnas beslut formas av en kombination av ekonomiska bedömningar, riskuppfattningar, flexibilitet och gårdsspecifika förutsättningar. Detta kan även förstås utifrån March (1991), som beskriver hur organisationer ofta väljer att utveckla etablerade arbetssätt framför att investera i nya och mer osäkra strategier. Studien visar därmed att även när snabbväxande trädslag bedöms ha ekonomisk potential kan osäkerhet och behovet av flexibilitet leda till att etablerade produktionsformer prioriteras.

Resultatet visar att etableringen av snabbväxande trädslag inte enbart kan förstås utifrån ekonomiska kalkyler eller tekniska förutsättningar. Studien visar att beslutet formas genom samspel mellan ekonomiska bedömningar, subjektiva riskuppfattningar och den kontext som lantbrukaren verkar i. Detta bidrar till en djupare förståelse för de beslutsprocesser som ligger bakom den begränsade etableringen av snabbväxande trädslag på svensk jordbruksmark.

6. Slutsatser

I detta avsnitt kommer studien att sammanfattas och slutsatser kommer att dras utifrån studiens resultat och en avslutande reflektion om studien kommer att lyftas. Även förslag på vidare forskning kommer att delges i detta avsnitt.

6.1 Slutsats utifrån forskningsfrågorna

Syftet med denna studie var att undersöka hur lantbrukare resonerar ekonomiskt kring odling av snabbväxande träd som en del av en diversifieringsstrategi. Fokus har legat på att belysa vilka ekonomiska överväganden som påverkar beslutet samt hur dessa överväganden förknippas med upplevd risk och osäkerhet....

Studiens syfte har varit att besvara dessa forskningsfrågor:

- *Vilka ekonomiska faktorer är mest betydelsefulla vid anläggning av snabbväxande trädslag?*
- *Vilka uppfattningar om risker och osäkerheter i samband med snabbväxande trädodling har lantbrukare?*
- *Vilka omvärldsfaktorer och hinder finns det för att anlägga trädodling på sämre mark?*

Resultatet av studien visar att de ekonomiska faktorerna som är mest betydelsefulla för en strategisk diversifiering är investeringskostnaderna, den långsiktiga lönsamheten och alternativavkastningen från annan markanvändning. Studien visar att besluten sällan baseras på avancerade ekonomiska kalkyler utan snarare bygger på individuella bedömningar och erfarenheter samt jämförelser med mer etablerade och beprövade intäktskällor.

Lantbrukarna som deltagit i denna studie uppfattar snabbväxande trädodling som en hög osäkerhet kopplat till framtida marknadsutveckling och trädodlingens etablering samt dess avkastning. Även flexibiliteten i lantbrukares verksamheter upplevs att minska vid snabbväxande trädodling där den långa kapitalbindningen är en central aspekt. Samtidigt framkommer att diversifiering genom snabbväxande trädodling kan ses som ett sätt att sprida riskerna inom en verksamhet vilket kan stärka den ekonomiska stabiliteten. Detta indikerar på att snabbväxande trädodling kan uppfattas både som en risk och en möjlighet beroende på hur lantbrukaren värderar faktorerna.

Det främsta hindret som har identifierats i studien är den osäkra avkastningen, etableringskostnader samt konkurrensen för alternativ markanvändning. Denna studie visar på att de traditionella arbetssätten och den försiktighet som finns inom lantbruket påverkar etableringen av nya produktionsformer, såsom odling av snabbväxande trädslag.

Studien bidrar därmed med en fördjupad förståelse för hur lantbrukare resonerar kring ekonomisk diversifiering genom snabbväxande trädslag. Resultatet visar att

besluten inte enbart grundas på ekonomisk lönsamhet eller tekniska förutsättningar, utan formas genom ett samspel mellan ekonomiska bedömningar, subjektiva riskuppfattningar och gårdens specifika förutsättningar. Detta bidrar till att fylla den kunskapslucka som identifierades i studiens inledning genom att synliggöra hur lantbrukare själva värderar risk, flexibilitet och långsiktig lönsamhet i sina beslutsprocesser.

Studien bidrar även till att förklara det praktiska problem som identifierades i inledningen, nämligen varför etableringen av snabbväxande trädslag fortfarande är begränsad trots att tidigare forskning lyfter fram flera potentiella fördelar. Resultatet visar att den begränsade etableringen inte enbart beror på ekonomiska kalkyler, utan även på hur lantbrukare uppfattar osäkerhet, flexibilitet och alternativa användningsområden för marken. Denna kunskap kan vara värdefull för rådgivare, myndigheter och andra aktörer som arbetar med att främja användningen av snabbväxande trädslag inom svenskt lantbruk.

6.2 Avslutande reflektion

Denna studie har bidragit till en ökad förståelse för hur lantbrukare resonerar kring strategisk diversifiering genom odling av snabbväxande trädslag. Resultatet visar att beslutsprocessen är mer komplex än vad enbart ekonomiska kalkyler kan förklara. Lantbrukarnas beslut formas istället av ett samspel mellan ekonomiska överväganden, upplevda risker, tidigare erfarenheter och gårdens specifika förutsättningar.

Studien visar också att den begränsade etableringen av snabbväxande trädslag inte enbart kan förklaras av bristande lönsamhet. Respondenternas resonemang visar att osäkerhet kring framtida marknadsförutsättningar, behovet av flexibilitet och långa kapitalbindningstider har stor betydelse för hur investeringar värderas. Detta innebär att ekonomiska beslut inom lantbruket i stor utsträckning handlar om att hantera osäkerhet och minimera risken för framtida förluster, snarare än att enbart maximera den förväntade vinsten.

Ett viktigt bidrag från studien är därför att den synliggör hur lantbrukare själva uppfattar och värderar ekonomiska beslut kring snabbväxande trädslag. Genom den kvalitativa ansatsen har studien kunnat fånga de resonemang och överväganden som ligger bakom besluten, vilket kompletterar tidigare forskning som i större utsträckning har fokuserat på tekniska, biologiska eller kalkylmässiga aspekter.

Samtidigt bör studiens resultat tolkas utifrån dess begränsningar. Antalet intervjuer är begränsat och resultaten kan därför inte generaliseras till samtliga svenskalantbrukare. Däremot ger studien en fördjupad förståelse för de beslutsprocesser som kan ligga bakom den begränsade etableringen av snabbväxande trädslag och kan fungera som ett underlag för fortsatt forskning inom området

6.3 Vidare forskning

Ett förslag till vidare forskning är att inkludera ett större urval och inkludera fler aktörer från värdekedjan för att få en mer täckande förklaring för hur externa faktorer påverkar etableringen av snabbväxande träd. Genom att inkludera fler respondenter kan en bredare bild för hur ekonomiska diversifieringsstrategier tillämpas i praktiken. Det kan även vara relevant för flera olika typer av lantbruk och hur variabler som geografisk placering, gårdsstorlek och produktionsinriktning påverkar beslutet om investering och dess risker.

Vidare skulle framtida forskning kunna undersöka hur olika former av ekonomiska beslutsstöd, investeringskalkyler och rådgivning påverkar lantbrukares beslut om strategisk diversifiering. En sådan inriktning skulle kunna bidra till en djupare förståelse för hur ekonomiska beslutsprocesser kan stödjas vid investeringar i långsiktiga produktionsformer.

Det skulle även vara intressant att genomföra longitudinella studier där samma lantbrukare följs över tid. På så sätt skulle det bli möjligt att undersöka hur förändringar i marknadsförhållanden, politiska styrmedel och ekonomiska förutsättningar påverkar beslut om snabbväxande trädslag under olika tidsperioder.

Referenser

- Alvinus, A, Borglund, A & Larsson G. (2023). Tematisk analys, Upplaga 1. Sverige: Studentlitteratur
- Anander, E., *et al.* (2024). Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig på: <https://pub.epsilon.slu.se/35578/1/anander-e-et-al-20241031.pdf>
- Barney, J.B. (2001). Resource-based theories of competitive advantage: A ten-year retrospective on the resource-based view. *Journal of Management*, 27(6), pp. 643–650.
- Bryman, A. & Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. 2 uppl. Stockholm: Liber.
- Drazin, R. & Van de Ven, A.H. (1985). Alternative forms of fit in contingency theory. *Administrative Science Quarterly*, 30(4), pp. 514–539.
- Energimyndigheten (2021). *Snabbväxande trädslag för energi och andra ändamål*. Tillgänglig på: https://energimyndigheten.sve.w2m.se/Arkitektkopia/GetTemplateResource/121?eloid=0663f3a8bcca4d40bcf843f1743ffd26&elp=portal&elt=t&fn=ER+2021_19webb.pdf&id=0663f3a8bcca4d40bcf843f1743ffd26&lr=False&res=8917174416474d8790ae7fc662281164
- Eriksson-Zetterquist, U., Hansson, M. & Nilsson, F. (2020). *Theories and Perspectives in Business Administration*. Lund: Studentlitteratur.
- Hannerz, M. & Bohlin, F. (2012). *Markägares attityder till plantering av poppel, hybridasp och salix som energigrödor*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig på: https://pub.epsilon.slu.se/13167/1/hannerz_m_bohlin_f_160314.pdf
- Kaufmann, G. & Kaufmann, A. (2016). *Psykologi i organisation och ledning*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Korber, S. & McNaughton, R.B. (2017). Resilience and entrepreneurship: A systematic literature review. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 24(7), pp. 1129–1154.
- Landshypotek (2022). *Lantbrukspanelen 2022: En osäker tid*. Tillgänglig på: https://www.landshypotek.se/globalassets/dokument/lantbrukspanelen/rapport-lantbrukspanel-dec-2022_osaker-tid---risker--mojligheter.pdf
- Landshypotek (2024). *Så möter lantbrukarna 2024*. Tillgänglig på: <https://mb.cision.com/Main/121/3934053/2622275.pdf>

Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.

March, J.G. (1991). Exploration and exploitation in organizational learning. *Organization Science*, 2(1), pp. 71–87.

Nationalencyklopedin (u.å.a). *Beslutsteori*. Tillgänglig på:
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/beslutsteori>

Nationalencyklopedin (u.å.b). *Homo oeconomicus*. Tillgänglig på:
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/artikel/homo-oeconomicus>

Remvig, S. (2023). *Strategier för företagsutveckling – drivkrafter och ekonomiska effekter av diversifiering i lantbruksföretag*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig på: <https://pub.epsilon.slu.se/31102/1/remvig-s-230230607.pdf>

Ruiz-Martin, C., López-Paredes, A. & Wainer, G. (2018). What we know and do not know about organizational resilience. *International Journal of Production Management and Engineering*, 6(1), pp. 11–28.

Skogforsk (2011). *Odling av hybridasp och poppel*. Tillgänglig på:
<https://www.skogforsk.se/contentassets/87fc6b68c6624cf78a5ab5f7cee5fde5/hybridasp-och-poppel.pdf>

Skogssällskapet (2015). *Snabba träd kräver både skogs- och jordbruk*. Tillgänglig på: <https://www.skogssallskapet.se/kunskapsbank/artiklar/2015-09-30-snabba-trad-kraver-bade-skogs--och-jordbruk.html>

Öhlmér, B., Olson, K. & Brehmer, B. (1998). Understanding farmers' decision making processes and improving managerial assistance. *Agricultural Economics*, 18(3), pp. 273–290.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Svenska lantbrukare står idag inför ekonomiska utmaningar där låga spannmålspriser och höga kostnader gör det svårt att få lönsamhet. Ett sätt att hantera detta är att bredda sin verksamhet. Exempelvis genom att odla snabbväxande träd som poppel och hybridasp. Dessa träd kan växa snabbt och användas som energiråvara men trots detta är det fortfarande ovanligt att lantbrukare satsar på dem i Sverige.

Den här studien har undersökt hur lantbrukare tänker kring denna typ av satsning. Genom semistrukturerade intervjuer med två lantbrukare och en skogsrådgivare visar resultaten att ekonomin är viktig men att beslut sällan baseras på exakta kalkyler. Istället spelar erfarenhet, trygghet och osäkerhet en stor roll i besluten. Många upplever att trädodling innebär en risk eftersom marken binds upp under en lång tid och det är svårt att ändra sig i efterhand.

Samtidigt kan trädodling ses som en möjlighet att skapa en mer stabil ekonomi genom att sprida riskerna. Studien visar därför att snabbväxande träd uppfattas som både en möjlighet och en risk. Valet att satsa på detta beror i stor utsträckning på hur lantbrukare ser på framtiden, vilka alternativ som finns och vilka stöd och marknadsförutsättningar som existerar.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Inledande frågor av verksamhet

Kan du berätta lite om din gård och verksamhet?

Vilka typer av produktion bedriver du idag?

Hur länge har du arbetat som lantbrukare?

Hur ser din markanvändning ut idag?

Har du tidigare erfarenhet av diversifiering eller alternativa grödor?

Ekonomiska överväganden

Hur resonerar du ekonomiskt när du överväger att förändra eller utveckla din verksamhet?

Vilka ekonomiska faktorer är avgörande när du tar sådana beslut?

Hur väger du mellan kortsiktig lönsamhet och långsiktiga investeringar?

Hur ser du på kapitalbindning i relation till olika typer av produktion?

Trädodling

Varför valde du att plantera poppel/hybridasp?

Har du funderat på att odla poppel eller hybridasp? Varför/varför inte?

Hur uppfattar du trädodling som ett ekonomiskt alternativ jämfört med spannmål?

På vilka typer av mark skulle det vara aktuellt för dig?

Risk & osäkerhet

Vilka risker ser du med att investera i trädodling?

Hur påverkar osäkerhet kring framtida priser och efterfrågan dina beslut?

Hur jämför du riskerna mellan trädodling och spannmålsproduktion?

Hur viktigt är trygghet i beslut jämfört med potentiell avkastning?

Hinder

Vilka hinder upplever du för att etablera trädodling på din gård?

Finns det ekonomiska hinder, exempelvis investeringar eller osäker avkastning?

Hur påverkar gårdens förutsättningar dina möjligheter att diversifiera?

Omvärld contingency

Hur påverkar marknadsutvecklingen dina beslut om nya verksamheter?

Hur påverkar klimatförändringar eller vädervariationer dina val?

Hur viktigt är politiska styrmedel eller stöd i sådana beslut?

Avslutning

Skulle du kunna tänka dig att odla träd i framtiden?

Vad skulle behöva förändras för att du ska göra det?

Är det något vi missat som är viktigt?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

☒ JA, jag, Alexander Lind har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☒ JA, jag, Caspar Olsson har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.